

ДУНАВЕЦЬКА СІЧ ЯК ЧИННИК КОНСОЛІДАЦІЇ УКРАЇНЦІВ ПІВНІЧНОЇ ДОБРУДЖІ

В статті розглядається роль Дунавецької Січі в історії української громади у Північній Добруджі. Увага акцентується на зусиллях і практичних результатах діяльності козаків у справі збереження козацьких традицій, православної віри, освіти, консолідації українців.

Ключові слова: Північна Добруджа, Дунавецька Січ, українці, козаки

Увага до української діаспори в Північній Добруджі зростає, з'являються публікації, присвячені здебільшого історії козацтва[1,2,5], мови [16], традиційної культури [3-20]. Можна констатувати, що за останні тридцять років в історіографії в різних обсягах відображені відомості, які дають хоча і не повне, але достатнє уявлення для загального розуміння історії, розвитку і сучасного становища українців за Дунаєм. Найбільше уваги приділялось Задунайській Січі і з XIX століття накопичено чималий історико-документальний фонд. Однак питання взаємин січового козацтва і українського селянства потребує поглибленого вивчення. У даній розвідці розглядаються деякі питання зазначеної теми.

Однією із особливостей Північної Добруджі є її склад населення, який формувався із представників різних етносів. Українці одні із них. Вони відомі у цьому краї з початку XVIII століття, однак масове заселення регіону припадає на його останню чверть і активно продовжувалась на початку наступного XIX століття. За порівняно короткий, менш ніж столітній історичний період, у Північній Добруджі сформувалася стійка українська спільнота, яка, в процесі свого розвитку, якщо обмежитись лише питанням етнокультури, створила етнокультурний феномен – особливий варіант традиційної культури українців – Нижньодунайський[11]. Це стало можливим завдяки функціонуванню налагодженої системи життєдіяльності української громади і ролі Задунайської Січі.

Період її функціонування порівняно нетривалий, але насичений різнохарактерними подіями. Більшу частину свого існування вона знаходилась в процесі пошуку вирішення поточних проблем, та її вагома значимість для українства Північної Добруджі проявилась на етапі існування Дунавецької Січі з 1813 до 1828 року. Це був особливий період в історії як української громади, так і Дунавецької Січі – період стабільності. Припиняються пошуки оптимального місця для дислокації Коша, спадає напруга у відносинах з липованським населенням. Для всіх, хто прибував у цей край, склалися найсприятливіші умови для заселення і розвитку.

Невипадково, що саме в цей час посилюються міграційні потоки з України. У 1812 році після підписання Бухарестської угоди українці масово розселяються у Буджаку на порубіжжі Російської і Османської імперій. Міграція за Дунай суттєво зросла, кількість переселенців невпинно збільшувалась. Дунавецька Січ отримала потужне джерело людського ресурсу, що забезпечувало певну стабільність її існування як військової структури, сприяло підвищенню авторитету у турецькій військовій адміністрації. Значно посилювались можливості господарської діяльності, зокрема у рибальстві. Січ стала об'єктом підвищеної уваги, нею цікавляться, тому цілком природньо, що найбільше свідчень про життя козаків знаходимо в історії Дунавецької Січі.

Вони вказують зокрема на низку проблем, з якими зіткнулися українці, шляхи їх подолання. Найголовнішими серед них виокремимо дві. Перша – необхідність максимально швидкої господарсько-побутової адаптації для забезпечення сприятливих умов життя. Друга – збереження української ідентичності, важливої умови самозбереження у полікультурному середовищі за межами України.

На прикладі Дунавецької Січі бачимо, що козаки дотримувались усталених звичаїв і традицій Запорізького козацтва, січового устрою насамперед у військово-адміністративному житті. Зберігся поділ козацьких підрозділів на курені з відповідним їх облаштуванням і побутом, товариство дотримувалось звичаєвого права у виборі козацької старшини, кошового отамана тощо. Завдяки Дунавецькій Січі українці, як національна спільнота, мали

особливу соціально-адміністративну структуру утворену із райї – мережі поселень навколо Дунавецької Січі, і ірегулярного військового підрозділу. В Україні Дунавецька Січ сприймалася як захисник прав і свобод за межами історичної батьківщини, що стимулювало міграції українців. Переселення з України були бажаними і для турецької адміністрації не тільки як джерело поповнення козацьких підрозділів, але й як чинник економічної розбудови краю.

Однак, за Дунаєм у Північній Добруджі перед козаками, як і українськими селянами постали різноманітні труднощі. Одне із них – нове природне середовище. Воно змушувало вносити зміни до традиційних форм господарювання, організації побуту особливо в дельті Дунаю. Посушливий клімат добруджанської рівнини змушував приділяти більше уваги скотарству, опанувати оптимальніші для цих умов нові, агротехнології. За порівняно короткий час українці оволоділи особливостями рибальства в дельті Дунаю і на Чорному морі. Рибальство для козаків стало суттєвим доповненням харчового раціону і фінансового забезпечення. Можна вважати, що козаки підготували основу із знань і практичного досвіду для полегшення господарсько-побутової адаптації українських селян-переселенців у Північну Добруджу.

Ще однією суттєвою новацією для українців у Північній Добруджі – етнокультурне та ріне конфесійне оточення. Воно було незвичним для більшості українського монокультурного і православного середовища. Напружені стосунки зокрема з липованським населенням, природне сприйняття носіїв інших культур як «чужого» не гарантували обнадійливих перспектив. І Дунавецька Січ у цей час важливу роль у консолідації українців на шляху пошуку оптимальних форм комунікацій, доброзичливих і взаємовигідних. Вони були знайдені і за десятиліття толерантних відносин і продуктивної взаємодії знайшли своє відображення у виробках ремесл і промислів, господарстві і побуті, сімейній обрядовості. Українці використовували місцеві технології житлобудування з урахуванням оптимальних для будівництва, особливо у дельті Дунаю, технологій, матеріалів, які передбачають

тривале існування споруд у перенасичених вологою умовах, досвід організації тваринництва тощо.

Є вагомі підстави вважати, що Дунавецька Січ заклала основи української освіти в українській діаспорі. Популярним у козаків було читання книг, на Січі функціонувала школа для дітей із навколишніх українських поселень. Ця, закладена на початку ХІХ століття освітянська традиція, знайшла своє плідне продовження в діяльності мережі українських шкіл, які в кінці ХІХ століття функціонували в десятках українських слободах [20].

Українське, як маркер і визначальний чинник розвитку, проявлялося у кожному сегменті життєдіяльності козацтва, у тому числі і церковних справах. Священослужителі мали бути українцями, значна увага приділялась будівництву культових споруд. Все це разом у комплексі матеріального і духовного забезпечувало системність як основу існування.

У більшій чи меншій мірі, попри трансформаційні зміни, українці не втратили своєї ідентичності завдяки у тому числі і консолідуючій ролі Дунавецької Січі, а українська громада, постала важливим суб'єктом економічного, соціального і культурного життя регіону.

Джерела та література

1. Бачинський А.Д. Джерело для вивчення соціально-економічних відносин і культурно-побутових особливостей задунайських запорожців // Старожитності Причорномор'я- Вип.1. - Одеса, 1995.- С.53-65.
2. Бачинський А.Д. Січ Задунайська. 1775 - 1728. Історико-документальний нарис - Одеса, 1994.-124 с.
3. Горбунов Ю.Є., Кушнір В.Г. Про ікони задунайських українців // Українці за Дунаєм.- Одеса, 2002.- С.128 – 137.
4. Їхав козак за Дунай / [Зібр. і впоряд. В. Ріцко] - Бухарест, 2005. - 386 с.
5. Каюк С. Задунайська Січ: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук. - Дніпропетровськ, 1999.-16 с.
6. Кушнір В.Г. Особливості господарства добруджанських українців в Румунії // Записки історичного факультету. -Вип.12.- Одеса, 2002. - С.78-93.

7. Кушнір В.Г. Румунські "монографії" як історико - етнографічне джерело // Записки історичного факультету.-Випуск 20. - Одеса, 2009. - С.260-266.
8. Кушнір В.Г. Рушники українців Нижнього Подунав'я: традиції і іновації // Краєзнавство. - № 2.-2011.- С.282-289.
9. Кушнір В.Г. Українці за Дунаєм. - Одеса, 2002.- 138 с.
10. Кушнір В.Г., Приходченко Т.С. До питання про особливості вишиваних і тканих виробів українців румунського Подунав'я // Українці за Дунаєм.- Одеса, 2002.- С. 121 – 128.
11. Кушнір В.Г. Господарсько-побутова адаптація українців південно-західного степу і Нижнього Подунав'я.- Одеса, 2012.- 191 с.
12. Леснікова Г.В. Народнопісенна традиція українців Нижнього Подунав'я: до постановки проблеми // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету - Вип. 22. - 2008. - С. 256-261.
13. Леснікова Г.В. Регіональні особливості балад українців румунської Добруджі // Народна творчість та етнографія - 2008. - Вип.6. - С. 111-114.
14. Леснікова Г.В. Родинно побутовий пісенний фольклор українців Добруджі // Записки історичного факультету. - Вип.17. - С. 107-114.
15. Ой Дунаю, Дунаю / [Зібр. і впоряд. В. Ріцко] - Бухарест, 1980. - 128 с.
16. Павлюк М. Українські говори в Румунії. Діалектичні тексти.- Едмонтон - Львів - Нью-Йорк - Торонто, 2003. - 784 с.
17. Петрова Н.О. Весілля українців Добруджі: до питання структури та варіативності // Етнічна історія народів Європи. Збірник наукових праць.-вип.25 - Київ, 2008.- С.127-133.
18. Петрова Н.О. Українці Добруджі: до питання структури та варіативності передвесільного циклу обрядів // Видатні науковці Чернівецького університету. Р.Ф.Кайндль. Матеріали V Міжнародної наукової конференції "Кайндлівські читання", 16-17 травня 2008 р. Частина 1.- Чернівці, 2008.- С.125-128.
19. Петрова, Н.О., Петрова А.О. Україно-російські паралелі у весільній обрядовості (за матеріалами досліджень Нижнього Подунав'я) // Лукомор'я: археологія, етнологія, історія Північно-Західного Причорномор'я. - Випуск 3.-Одеса, 2009.- С.112-117.

- 20.Ріцько В. Українці в Добруджі.- Бухарест, 2014.- С.172.
- 21.KushnirV.G. StergaredinregiuneaDunariideJos: tradiiiiinovaii // Lafrontiereelecivilizatiilor. Basarabia in context geopolitik, economic, cultural si religios.- Galati, 2011.-p.455-463.
- 22.Kushnir V.G. Stergarul din regiunea dun rii de jos. Editura muzeului de istorie Galati. [Альбом] - Galati, 2012.-141 p.

Kushnir Vyacheslav

**DUNAVETSKA SICH AS FACTOR OF CONSOLIDATION
OF UKRAINIAN NORTHERN DROP**

The article considers the role of the Dunavets Sich in the history of the Ukrainian community in Northern Dobrudja. Attention is focused on the efforts and practical results of the Cossacks' work in preserving the Cossack traditions, Orthodox faith, education, consolidation of Ukrainians.

Key words: Northern Dobrudja, Dunavetska Sich, Ukrainians, Cossacks